

УДК 37.063.2

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.3>

Наталія ЖУЛА

аспірантка кафедри соціальної роботи, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Руставелі, 7, м. Харків, Україна, 61001

ORCID: 0000-0002-7491-9322

Бібліографічний опис статті: Жула, Н. (2024). Роль неформальної освіти у підготовці суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 20–24, doi:<https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.3>

РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

У статті розглядається роль неформальної освіти у підготовці суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом. Розкрито поняття аутизм та розглянуті різноманітні дефініції неформальної освіти. Визначені суб'єкти соціальної підтримки дітей з аутизмом. Окреслена роль неформальної освіти у підготовці суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом. Визначень суть неформальної освіти суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом. Обґрунтовано шість ключових аспектів ролі неформальної освіти суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом, до яких віднесено: оновлення знань про новітні методи діагностики та терапії, розвиток практичних навичок і адаптивності, необхідних для ефективної роботи в індивідуальних та групових умовах, обмін досвідом та залучення до волонтерських програм, суб'єкти соціальної підтримки для глибшого розуміння потреб та особливостей дітей з аутизмом, доступ до новітніх досліджень та інновацій у сфері аутизму, дозволяючи застосовувати більш доступний та гнучкий графік порівняно з традиційною освітою, сприяє розвитку емпатії та емоційної стійкості, сприяє створенню мережі підтримки серед суб'єктів соціальної підтримки, що дозволяє не лише обмінюватися досвідом, але й отримувати поради та емоційну підтримку тощо.

Неформальна освіта набуває особливої ваги в сучасних умовах, коли війна в Україні ставить нові виклики перед суб'єктами соціальної підтримки дітей з аутизмом. Завдяки їм вони можуть здобувати необхідні знання та навички для ефективного забезпечення якісної, комплексної підтримки та покращення життя дітей з аутизмом.

Ключові слова: неформальна освіта, суб'єкти соціальної підтримки, діти з аутизмом, інклюзивне середовище.

Nataliia ZHULA

PhD Student at the Department of Social Work, Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy” of Kharkiv Regional Council, 7 Rustaveli Lane, Kharkiv, Ukraine, 61001

ORCID: 0000-0002-7491-9322

To cite this article: Zhula, N. (2024). Rol neformalnoi osvity u pidhotovtsi subiektiv sotsialnoi pidtrymky ditei z autyzmom [The role of non-formal education in the preparation of subjects of social support for children with autism]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 20–24, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.3>

THE ROLE OF NON-FORMAL EDUCATION IN THE PREPARATION OF SUBJECTS OF SOCIAL SUPPORT FOR CHILDREN WITH AUTISM

The article considers the role of non-formal education in the preparation of subjects of social support for children with autism. The concept of autism is disclosed and various definitions of non-formal education are considered. Identified subjects of social support for children with autism. The role of non-formal education in the preparation of subjects of social support for children with autism is outlined. Definitions are the informal education of subjects of social support for children with autism. Six key aspects of the role of non-formal education of subjects of social support for children with autism, which include: updating knowledge about the latest methods of diagnosis and therapy, developing practical skills and adaptability, necessary for effective work in individual and group conditions, exchange of experience and involvement in volunteer programs, social support subjects for a deeper understanding of the needs and characteristics of children with autism, access to the latest research and innovation in the field of autism, allowing you to apply a more affordable and flexible schedule compared to traditional education, promotes empathy and emotional resilience, promotes a support network among social support actors, which allows not only to exchange experiences, but also to receive advice and emotional support, etc.. Non-formal education is of particular importance in modern conditions, when the war in Ukraine poses new challenges to the subjects of social support for children with autism. Thanks to them, they can acquire the necessary knowledge and skills to effectively provide quality, comprehensive support and improve the lives of children with autism.

Key words: non-formal education, subjects of social support, children with autism, inclusive environment.

Актуальність проблеми. У зв'язку зі складними військовими подіями в Україні роль неформальної освіти суб'єктів соціальної підтримки, що працюють з дітьми з аутизмом, є надзвичайно актуальною, оскільки у сучасних умовах діти з аутизмом та їхні сім'ї потребують особливої уваги та підтримки, враховуючи стресові ситуації, психологічні та емоційні аспекти. Наразі, велика кількість суб'єктів соціальної підтримки, незважаючи на наявність ґрунтовних теоретичних знань, не мають достатнього практичного досвіду роботи з дітьми з аутизмом в умовах підвищеного стресу та нестабільної ситуації в нашій державі. Військові події створюють нові виклики для суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом, а неформальна освіта допомагає швидко адаптуватися до змінних умов, навчаючи новим підходам та методам підтримки особливої категорії дітей у кризових ситуаціях забезпечуючи необхідні знання, навички та ресурси для надання комплексної, якісної та адаптованої до нових реалій допомоги.

Неформальна освіта є важливою складовою підготовки суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом в умовах війни, адже, традиційна система формальної освіти часто не встигає адаптуватися до швидких змін у наукових дослідженнях та практичній роботі з дітьми означеної категорії, в той час як неформальна освіта заповнює цей пробіл, надаючи актуальну інформацію та інструменти для ефективної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти неформальної освіти суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом досліджували: С. Бойченко, Т. Гладун, Н. Івашура, І. Козубовська, І. Кривонос, Т. Олійник, Н. Павлик, О. Рассказова, О. Романюк, Т. Скрипник, Л. Шипилина та інші.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати роль неформальної освіти у підготовці суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність дослідження різних аспектів аутизму або розладів аутистичного спектра (РАС) постійно зростає, оскільки кількість діагностованих випадків у світі постійно продовжує збільшуватись, що зумовлює необхідність розробки нових підходів, програм, діагностики, терапії та підтримки осіб з аутизмом для поліпшення їхньої якості життя. Аутизм – це комплексне порушення розвитку, для якого властиві

різноманітні прояви, що відзначаються з раннього віку і мають сталий перебіг. (Т. Скрипник, 2010, с. 24). Діти з аутизмом потребують комплексної підтримки, яка охоплює різні аспекти їхнього життя. Важливу роль у підтримці дітей з аутизмом відіграють суб'єкти соціальної підтримки, але для того, щоб вони могли ефективно працювати та допомогти дітям з аутизмом, ці суб'єкти повинні мати відповідні знання та навички.

Розглянемо більш детально суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом, тобто це широкий спектр осіб, організацій, які надають різні види допомоги та підтримки дітям з аутизмом та їхнім сім'ям. До основних суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом належать: батьки та члени родин, спеціалісти з раннього втручання, педагоги, соціальні, медичні працівники, різноманітні організації, волонтери та інші особи. Одним із важливих джерел ґрунтовних знань та практичних навичок суб'єктами соціальної підтримки є неформальна освіта.

У сучасній науковій літературі існують різноманітні дефініції неформальної освіти, зокрема Н. Павлик розглядає як процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організованого поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій (Павлик, 2017, с. 14).

Дослідниці Т. Скорик та В. Вергунова трактують неформальну освіту як освітній процес, організований поза межами формального, що спрямований на задоволення освітніх потреб здобувачів освіти за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями та спеціальностями (Скорик, Вергунова, 2021, с. 86).

Науковиці В. Анголенко, В. Герасименко, Н. Печериця зазначають, що неформальна освіта здійснюється різними суб'єктами освітнього простору (у тому числі й громадськими, некомерційними організаціями). Вона спрямована на адаптацію людини до швидко змінюваного соціального, економічного, технологічного, політичного середовища, її інтеграцію в соціум, активізацію участі у суспільних процесах, постійне оновлення знань, навичок і умінь незалежно від віку особи. Окрім того, неформальна освіта покликана підтримувати на необхідному рівні соціальну й освітню компетентність фахівця (Анголенко, Герасименко, Печериця, 2021, с. 5).

У своєму науковому доробку Т. Дрозд характеризує методи навчання, які активно використовуються у неформальній освіті, а саме діалогічні методи взаємодії, такі як дискусії, дебати, кейс-навчання, моделювання проблемних ситуацій, різноманітні види ігор (ділові, рольові, навчальні тощо), консультації, симуляції професійних або соціокультурних процесів і явищ, а також інноваційні освітні технології, такі як open-space (відкритий простір), майстерня майбутнього, world-cafe (світове кафе), peer-education (рівний навчає рівного) та інші (Дрозд, 2023, с. 75).

Виходячи з вищезазначеного, можемо стверджувати, що неформальна освіта суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом – це форма навчання, яка відбувається поза межами офіційної системи освіти. Вона включає в себе різноманітні освітні заходи, такі як курси, тренінги, семінари, воркшопи, онлайн-курси, обміни досвідом, майстер-класи, вебінари та інші форми навчання. Неформальна освіта часто є добровільною, гнучкою та практично орієнтованою, що дозволяє учасникам здобувати нові знання і навички у зручний для них час і темп. Вона може охоплювати як професійний розвиток, так і особистісне зростання, і є важливим інструментом для адаптації до швидких змін у суспільстві та на ринку праці.

Враховуючи те що неформальна освіта відіграє значну роль у підготовці суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом, розглянемо ключові аспекти цієї ролі:

По-перше, вона дозволяє фахівцям постійно оновлювати знання про новітні методи діагностики та терапії, завдяки участі в спеціалізованих тренінгах, семінарах, вебінарах тощо. Такі заходи надають можливість ознайомитися з передовими науковими дослідженнями та практиками, обговорити актуальні проблеми та шляхи їх вирішення з колегами та експертами в галузі. Крім того, інтерактивний формат навчання сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та дозволяє застосовувати отримані знання на практиці, що є надзвичайно важливим для ефективної підтримки дітей з аутизмом;

По-друге, неформальна освіта сприяє розвитку практичних навичок і адаптивності, необхідних для ефективної роботи в індивідуальних та групових умовах. Завдяки практичним заняттям, воркшопам і симуляціям суб'єкти

соціальної підтримки можуть відпрацьовувати різноманітні техніки взаємодії з дітьми з аутизмом у реальних ситуаціях, що дозволить їм бути гнучкими та швидко адаптуватися до змінних обставин і потреб кожної дитини. Крім того, неформальна освіта часто включає в себе елементи менторства та супервізії, що сприяє обміну досвідом та підвищенню професійної майстерності через практичне навчання і зворотний зв'язок;

По-третє, завдяки можливості обміну досвідом та залученню до волонтерських програм, суб'єкти соціальної підтримки здобувають глибше розуміння потреб та особливостей дітей з аутизмом, що підвищує їхню здатність надавати якісну підтримку з урахуванням недискримінаційного підходу. Волонтерські програми надають можливість суб'єктам соціальної підтримки безпосередньо працювати з дітьми з аутизмом, спостерігаючи та вивчаючи їхню поведінку в різних ситуаціях. Спілкування у з іншими особами та професіоналами у роботі з дітьми з аутизмом допомагає обмінюватися кращими практиками та новітніми методиками, що сприяє розвитку більш глибокого та всебічного підходу до кожної дитини. Це забезпечує інклюзивне середовище, де кожна дитина отримує підтримку, враховуючи її унікальні потреби та здібності;

По-четверте, неформальна освіта забезпечує доступ до новітніх досліджень та інновацій у сфері аутизму, дозволяючи застосовувати більш доступний та гнучкий графік порівняно з формальною освітою. Це дозволяє суб'єктам соціальної підтримки легко оновлювати свої знання та навички, адаптуючись до нових методик і підходів підтримки дітей з аутизмом. Завдяки можливості вибирати зручний час і формат навчання, суб'єкти соціальної підтримки дітей з аутизмом можуть ефективно поєднувати навчання з професійною діяльністю, що сприяє їхньому безперервному професійному розвитку. Крім того, неформальна освіта часто надає доступ до ресурсів і матеріалів, які можна використовувати в повсякденній роботі, що допомагає покращити якість підтримки дітей з аутизмом;

По-п'яте, вона сприяє розвитку емпатії та емоційної стійкості, що є важливими аспектами у роботі з дітьми, які мають особливі потреби. Емпатія допомагає суб'єктам соціаль-

ної підтримки краще розуміти почуття і потреби дітей з аутизмом, сприяє побудові довірчих відносин і підтримці їхньої самооцінки. Заохочуючи розвиток емоційної стійкості, суб'єкти соціальної підтримки допомагають дітям з аутизмом краще управляти своїми емоціями, адаптуватися до нових ситуацій і вирішувати конфлікти конструктивним способом;

По-шосте, неформальна освіта сприяє створенню мережі підтримки серед суб'єктів соціальної підтримки, що дозволяє не лише обмінюватися досвідом, але й отримувати поради та емоційну підтримку, що є важливим аспектом у складній роботі з дітьми з аутизмом. В такому спілкуванні суб'єкти соціальної підтримки можуть ділитися ефективними методиками, практичними порадами, надавати консультації і взаємно підтримувати один одного у вирішенні професійних та емоційних викликів, що виникають під час навчання та розвитку дітей з аутизмом.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, узагальнюючи, роль неформальної освіти суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом відзначимо, що вона є надзвичайно важливою в сучасних умовах, особливо в контексті складних військових подій

в Україні. Неформальна освіта надає можливість швидко і ефективно реагувати на нові виклики, забезпечуючи суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом необхідними знаннями та практичними навичками в умовах підвищеного стресу та нестабільності. Неформальна освіта може допомогти покращити співпрацю між суб'єктами соціальної підтримки, сім'ями та фахівцями, які працюють з дітьми з аутизмом. Вона сприяє підвищенню кваліфікації суб'єктів соціальної підтримки, їхньої здатності адаптуватися до змін і надавати високоякісну, комплексну підтримку, яка відповідає специфічним потребам дітей з аутизмом, що в свою чергу, покращує якість життя цих дітей та сприяє їхньому розвитку й забезпечує необхідну підтримку. Перспективами подальших досліджень є дослідження нових програм неформальної освіти, які відповідають актуальним потребам суб'єктів соціальної підтримки дітей з аутизмом, які зосереджуються на новітніх методах діагностики та терапії аутизму, на роботі в складних умовах воєнних подій, на самозбереженні та емоційній стійкості, а також на налагодженні партнерських відносин та співпраці осіб з аутизмом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анголенко В., Герасименко В., Печериця Н. Досвід реалізації неформальної освіти дорослих у сфері соціальної роботи. *Ввічливість. Humanitas*, 2021. 3. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3>
2. Дрозд Т. Взаємозв'язок формальної та неформальної освіти в контексті діяльності закладу вищої освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*, 2023. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-4.11>
3. Павлик Н. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді : [Навчальний посібник] / Надія Павлик. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 162 с.
4. Скорик Т., Вергунова В. Неформальна освіта як чинник професійного розвитку майбутніх учителів. *Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (11–12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Чернігів, 2021. С. 86–89.
5. Скрипник Т. Феноменологія аутизму: Монографія. К.: Видавництво «Фенікс», 2010. 320 с.

REFERENCES:

1. Anholenko, V., Herasymenko, V., & Pecherytsia, N. (2021). Dosvid realizatsii neformalnoi osvity doroslykh u sferi sotsialnoi roboty [Experience in implementing non-formal adult education in social work]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 3–9. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3.1> [in Ukrainian].
2. Drozd, T. (2023). Vzaiemozviazok formalnoi ta neformalnoi osvity v konteksti diialnosti zakladu vyshchoi osvity [The interconnection between formal and non-formal education in the context of higher education institution activities]. *Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity. Seriiia «Ekolohiia. Publichne upravlinnia ta administruvannia»*, № 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-4.11> [in Ukrainian].
3. Pavlyk, N. (2017). *Teoriia i praktyka orhanizatsii neformalnoi osvity molodi [Theory and practice of organizing non-formal education for youth]*. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
4. Skoryk, T., & Verhunova, V. (2021). Neformalna osvita yak chynnyk profesiinoho rozvytku maibutnykh uchyteliv [Non-formal education as a factor in the professional development of future teachers]. Proceedings from MIIM '21 :

Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnarodnoiu uchastiu «Synerhiia formalnoi, neformalnoi ta dualnoi osvity maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi ta pochatkovoї osvity» – Proceedings of the international Ukrainian conference «Synergizing formal, non-formal, and dual education for early childhood and primary educators». (pp. 86–89). Chernihiv [in Ukrainian].

5. Skrypnyk, T. (2010). Fenomenolohiia autyzmu : Monohrafiia [Phenomenology of Autism : Monograph]. Kyiv : Vydavnytstvo «Feniks» [in Ukrainian].